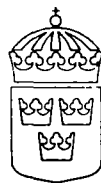

Regeringens proposition

1987/88: 17

om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om
tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall

Prop.
1987/88: 17

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 24 september 1987.

På regeringens vägnar

Kjell-Olof Feldt

Georg Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall skall fortsätta att gälla till utgången av år 1988.

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om
tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall

Härigenom föreskrivs att lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall, som gäller till utgången av år 1987¹, skall fortsätta att gälla till utgången av år 1988.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 1986: 1136.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 september 1987

Närvarande: statsrådet Feldt, ordförande, och statsråden Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson och Lönnqvist

Föredragande: statsrådet G. Andersson

Proposition om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall

Inledning

De internationella terroristdåden har föranlett åtgärder både i Sverige och utomlands för att söka förhindra sådana gärningar. I vårt land antog riksdagen år 1973 en lag om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund (den s. k. terroristlagen). Genom en ny lagstiftning, som trädde i kraft den 1 januari 1976, fördes huvuddelen av bestämmelserna i terroristlagen med vissa ändringar över till den dåvarande utlänningslagen. De återfinns numera i den nu gällande utlänningslagen (1980: 376). Samtidigt beslutade riksdagen att bestämmelserna i terroristlagen om telefonavlyssning, brevkontroll m. m. skulle tas in i en särskild, tidsbegränsad lag (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spanings syfte i vissa fall (spaningslagen). Lagens giltighetstid har förlängts successivt, senast till utgången av år 1987 (se prop. 1986/87: 32, JuU 11, rskr 53, SFS 1986: 1136). En precisering av spaningslagens tillämpningsområde skedde år 1977 (SFS 1977: 81).

Riksdagen tog vid 1981/82 års riksmöte upp frågan om den parlamentariska kontrollen i fråga om telefonavlyssning (JuU 1981/82: 54, rskr 298). Därvid uttalades bl. a. att det är angeläget att riksdagens möjligheter till insyn i fråga om telefonavlyssning vidmakthålls och att insynen om möjligt bör byggas ut. Insynen bör ske i form av en årlig redovisning i en proposition eller skrivelse till riksdagen och avse bl. a. telefonavlyssning enligt spaningslagen.

Rikspolisstyrelsen har mot den bakgrunden i en skrivelse den 12 augusti 1987 till arbetsmarknadsdepartementet redogjort för tillämpningen av de hithörande bestämmelserna i utlänningslagen och i spaningslagen under tiden september 1986 – juli 1987. Innehållet i rikspolisstyrelsens skrivelse anges i den redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen som regeringen tidigare i dag på mitt förslag beslutat att överlämna till riksdagen.

Vidare har inom utrikesdepartementet upprättats en redogörelse för den utveckling som har ägt rum internationellt under det senaste året beträffande förekomsten av och de fortsatta betingelserna för den internationella terrorismen samt för de åtgärder som har vidtagits för att bekämpa denna.

Terroristbestämmelserna i utlänningslagen och reglerna i spaningslagen ger möjligheter att under speciella förutsättningar ingripa för att minska riskerna för våldsdåd i Sverige som utförs av internationellt förgrenade terroristorganisationer. De kompletterar därmed de allmänna reglerna i rättegångsbalken om tvångsåtgärder vid misstanke om brott. Beträffande gällande ordning får jag hänvisa till vad jag anförde i samma ärende för två år sedan (prop. 1985/86: 31).

Föredragandens överväganden

När terroristlagen kom till år 1973 skedde det mot bakgrunden av den våg av våldsdåd som under de då närmast förflutna åren hade gått över världen. I propositionerna beträffande förlängning av spaningslagen har redogörelser lämnats för den fortsatta utvecklingen av de internationella terroristdåden (se bl. a. prop. 1980/81: 54, 1981/82: 45, 1982/83: 46, 1983/84: 51, 1984/85: 73, 1985/86: 31 och 1986/87: 32). Av dessa redogörelser framgår att en lång rad terroristdåd med internationell anknytning även efter år 1973 har utförts i skilda delar av världen. I Europa har det främst varit Frankrike, Spanien, Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland som drabbats.

Terroristbestämmelserna i utlänningslagen och spaningslagen ger möjlighet att avvisa eller utvisa utlänningar som tillhör eller verkar för sådana grupper och organisationer vilka genom sin tidigare verksamhet har visat att de utanför sitt hemland systematiskt använder våld för politiska syften och därför kan befaras göra det också i Sverige. Som ytterligare förutsättning gäller dock att det med hänsyn till vad som är känt om utlänningens föregående verksamhet eller i övrigt föreligger fara att han eller hon här i Sverige medverkar till sådana handlingar. Ett avvisnings- eller utvisningsbeslut kan emellertid inte verkställas, om ett politiskt eller därmed jämförligt verkställighetshinder föreligger. I stället kan utlänningen då bli föremål för kontroll och övervakning enligt utlänningslagen och spaningslagen. Förutsättningarna för att använda husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, brevkontroll och telefonavlyssning enligt spaningslagen avviker i dessa fall från vad som enligt rättegångsbalken gäller vid misstanke om brott, eftersom rättegångsbalkens regler i motsats till reglerna i spaningslagen inte ger möjlighet att ingripa uteslutande i förebyggande syfte. Ett flertal garantier mot en alltför vidsträckt tillämpning av spaningslagen har emellertid byggts in såväl i bestämmelserna om förfarandet och beslutsprocessen som i särskilda regler med syfte att ge underlag för en fortlöpande kontroll av hur lagen hanteras.

När förslag om att förlänga giltighetstiden för spaningslagen tidigare har förelagts riksdagen (senast i prop. 1986/87: 32) har det betonats att det mot bakgrund av den fortgående internationella terroristverksamheten är ange-

läget att vi även i fortsättningen håller en hög beredskap för att förebygga våldshandlingar i vårt land. I vissa lägen kan det därför behövas tillgång till de speciella tvångsåtgärder i spaningssyfte som spaningslagen medger. Med hänsyn till detta och till att ingenting förekommit som har gett anledning att anta att lagen har tillämpats på ett sätt som strider mot dess syfte eller på ett sätt som kan sätta rättssäkerheten i fara, har i tidigare propositioner förordats att lagens giltighetstid skall förlängas; vid det senaste tillfället till utgången av år 1987. Justitieutskottet har varje gång tillstyrkt förlängning (senast JuU 1986/87:11). Riksdagen har biträtt justitieutskottets uppfattning (senast rskr 1986/87:53).

Vad gäller åtgärder på det internationella planet för att motverka terrorism vill jag hänvisa till redogörelserna i propositionerna 1979/80: 52 (s. 8), 1980/81: 54 (s. 10), 1981/82: 45 (s. 9), 1982/83: 46 (s. 8), 1983/84: 51 (s. 8), 1984/85: 73 (s. 8) och 1986/87: 32 (sid 5). Därutöver kan nämnas att en ministerkonferens om terrorism hölls i Europarådets regi i november 1986. Vid konferensen antogs enhälligt en deklaration och tre resolutioner om bl. a. olika åtgärder för att bekämpa terrorism. Man kom bl. a. överens om att försöka förbättra samarbetet mellan Europarådets medlemmar på det här området samt att vidta åtgärder för att stävja missbruk av diplomatisk immunitet och andra privilegier i terrorismsyfte. En särskild kommitté arbetar vidare i Europarådet med dessa frågor. Även andra internationella initiativ har under året tagits för att komma till rätta med olika typer av terroristaktioner.

Även under det år som har förflutit sedan regeringen senast tog upp dessa frågor i riksdagen har ett stort antal terroristdåd begåtts i skilda delar av världen. I Europa har en fortsatt ökning av den terroristiska aktiviteten kunnat förmärkas. Flertalet terroristdåd har haft en nationell framtoning i den meningen att de har riktats mot det egna landets regering, men i många fall har terroristattackerna skett i andra länder.

För svensk del gäller att såväl förhållandena inom landet som den utveckling av den internationella terrorismen som redovisas i utrikesdepartementets tidigare nämnda redogörelse och i rikspolisstyrelsens skrivelse visar att det alltså föreligger stora risker för att också vårt land drabbas av terroristdåd. De synpunkter som tidigare har anförts beträffande behovet av de särskilda reglerna i spaningslagen gör sig alltså alltså gällande med samma styrka.

Det framgår av den redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen som regeringen tidigare i dag på mitt förslag beslutat att överlämna till riksdagen att terroristbestämmelserna i utlänningslagen inte använts under tiden september 1986 - juli 1987 men att telefonkontroll med stöd av spaningslagen har utnyttjats vid ett tiotal tillfällen. Rikspolisstyrelsen har tidigare framhållit att det för styrelsens möjligheter att bekämpa terrorism är nödvändigt att det skapas författningsmässiga förutsättningar att använda tillgänglig teknik för informationsinhämtning. Det är enligt rikspolisstyrelsen utomordentligt angeläget för säkerhetsavdelningens verksamhet att giltigheten för spaningslagen förlängs tills vidare intill dess lagen får gälla permanent.

Att spaningslagen hittills har använts i förhållandevis begränsad omfatt-

ning bör ses i ljuset av garantierna i lagen mot en alltför vidsträckt tillämpning. Sådana garantier har byggts in i de bestämmelser som gäller förfarandet och beslutsprocessen. Lagen får exempelvis inte tillämpas i andra fall än då utlänningen har avvisats eller utvisats som terrorist – eller i visst fall avvisats eller utvisats av annat skäl och enligt regeringens beslut faller under terroristrekvisiten – och verkställighetshinder föreligger. Den restriktiva användningen kan inte tas till intäkt för att lagen inte behövs. Annan lagstiftning kan antas i fortsättningen på samma sätt som hittills visa sig vara otillräcklig när det gäller att förebygga terroristdåd. Till detta kommer att lagstiftningen kan beräknas ha en förebyggande effekt.

Jag vill i sammanhanget erinra om att regeringen den 12 februari 1987 bemyndigade mig att tillkalla en särskild utredare för att se över utlänningslagen. Inom ramen för denna i första hand tekniska översyn, vars viktigaste mål är att förkorta handläggningstiden för utlänningsärendena, skall utredaren överväga bl. a. om terroristbestämmelserna bör brytas ut ur utlänningslagen och tas in i en särskild lag, eventuellt tillsammans med reglerna i spaningslagen (Dir 1987: 3). Jag räknar med att utredaren kommer att slutföra sitt uppdrag vid årsskiftet 1987/88.

Mot bakgrund av vad jag har anfört om terrorismens utbredning och om behovet av att tills vidare ha särskilda bestämmelser om bl. a. telefonavlyssning bör enligt min mening spaningslagen ges fortsatt tidsbegränsad giltighet. Jag föreslår därför att giltighetstiden för lagen förlängs med ytterligare ett år intill utgången av år 1988.

Frågan om att förlänga giltighetstiden är enligt min mening av sådan beskaffenhet att det skulle sakna betydelse att höra lagrådet.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att anta ett inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.